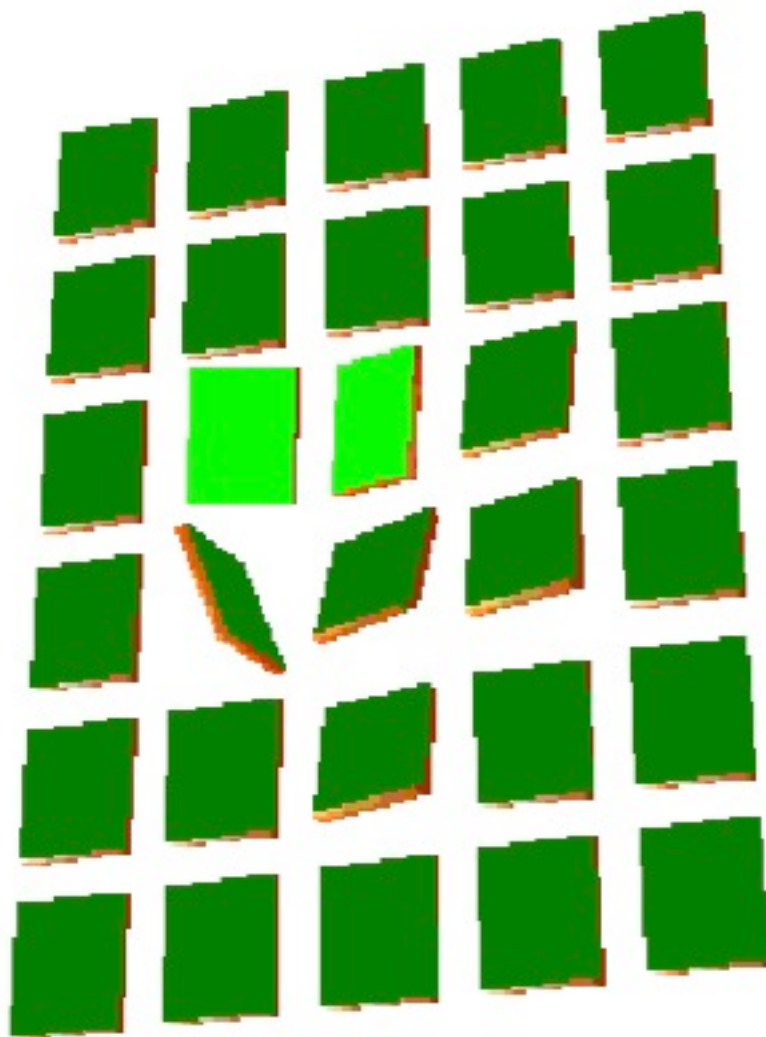

**Undervisning for voksne
med pludselig opstået hjerneskade
- et neuropædagogisk tilbud.**

*Til professionelle
en uddybende beskrivelse.*

CSU - Holbæk
Center for Specialundervisning - voksne

Kursusafdelingen

*Holbæk Have 11, 4300 Holbæk tlf.: 7236 3607 - fax: 5943 4396 - e-mail: csu-holbaek@holb.dk -
internet: www.csu-holbaek.dk*

| Indhold:

Generelt om undervisningstilbuddet	3
Det to-årige undervisningstilbud	5
Beskrivelse af de enkelte fag	6
Øvrige aktiviteter	9
Øvrige ydelser	9

| **7. jun 2010**

| **Undervisning for voksne med pludselig opstået hjerneskade - et neuropædagogisk tilbud.**

| Det tværfaglige hjerneskadeteam på CSU - Holbæk yder rehabiliterende undervisning til voksne med pludselig opstået hjerneskade, der er udskrevet fra sygehus. Forløbet strækker sig over to år - et år med to dage á 3,5 timer pr. uge og et år med en dag á 3,5 timer pr. uge.

Undervisning

Undervisningen er et individuelt tilrettelagt kursusforløb med halvårlig evaluering.

Målet med undervisningen er, at den hjerneskadede bliver i stand til at kompensere for mistede færdigheder, bliver bedre til at klare sig selv, tage del i det sociale liv og dermed opnår en bedre livskvalitet. Hovedelementerne i undervisningen er arbejdet med de kognitive, personligheds- og følelsesmæssige områder og styrkelse af de sociale kompetencer. Undervisningen tager udgangspunkt i det hele menneske og i relationerne til familien og til omgivelserne.

I undervisningsforløbet er der mulighed for at afklare om det er relevant at kursisten indstilles til arbejdsafprøvning.

| Undervisning foregår som udgangspunkt på CSU.

Hvis det skønnes hensigtsmæssigt kan undervisningen i perioder foregå i kursistens eget hjem, hvilket giver mulighed for overførsel til "livet efter skolen".

Målgruppe

Tilbuddet retter sig mod voksne over 18 år, der har pådraget sig en hjerneskade og er færdigbehandlet på sygehuset. Hjerneskaden kan være forårsaget af blodprop eller blødning i hjernen (apopleksi), arbejdsskade, trafikulykke eller lignende. Følgerne kan være:

- nedsat koncentration og initiativ, hukommelse og overblik
- sproglige vanskeligheder
- følelsesmæssige- og sociale problemer
- øget mental træthed

- fysiske vanskeligheder, fx. lammelser

Ansøgere, der har en fremadskridende hjernesygdom eller et aktivt misbrugsproblem kan ikke optages.

Henvendelse

Kursister optages løbende efter henvendelse fra hospitalsafdeling, speciallæge, praktiserende læge, primærkommunal forvaltning – eller kursisten selv.

Der kræves ikke henvisning. Alle kan henvende sig til CSU - Holbæk.

Visitation

Efter henvendelse fremsendes relevante oplysninger til hjerneskadeteamet på CSU – Holbæk.

- lægelige oplysninger fra sygehus, egen læge og/eller speciallæge
- neuropsykologisk undersøgelse
- status fra lokal træning efter sygehustræning
- journaloplysninger fra talepædagog
- handleplan

Når de relevante oplysninger er modtaget, aftales en visitationssamtale. I samtalen deltager den kommende kursist og gerne ægtefælle, anden pårørende eller en ressourceperson.

Samtalen vil normalt finde sted indenfor 3 uger efter henvendelsen.

I forbindelse med undervisningens start foretages en afdækning af følgerne af hjerneskaden og kursistens kompetencer. Afdækningen danner grundlag for, i samarbejde med kursisten, at udarbejde individuelle undervisningsmål.

Personale

Det faste personale består af lærere og fysioterapeuter med speciale i neuropædagogik.

Teamet modtager supervision af en neuropsykolog.

Der er et formaliseret samarbejde med Holbæk Sygehus og Tale-, Høre-, Synsinstituttet.

Lovgrundlag

CSU yder kompenserende undervisning i henhold til lov nr. 592 af 24. juni 2005 om Specialundervisning for voksne.

Økonomi

Undervisningstilbuddet er gratis for borgere i Holbæk-, Odsherred-, Kalundborg- og Slagelse kommuner.

Transport

I henhold til lov nr. 592 af 24. juni 2005 om Specialundervisning for voksne afholdes alle udgifter i forbindelse med undervisningen af kommunen, herunder også udgifter til transport efter særlige regler.

Øvrige ydelser

Rådgivning og vejledning

Kurser for:

- frontpersonale
- støttepersoner
- sagsbehandlere
- pårørende
- SSH/SSA – studerende
- besøgsvenner
- frivillige medarbejdere i dagcentre mm.

Detaljeret beskrivelse af tilbuddet findes på de følgende sider. **Det to-årige undervisningstilbud – indhold:**

Undervisningsforløbet starter med to introduktionsdage, hvor følgerne af hjerneskaden og kursistens sociale og kognitive kompetencer afdækkes. Som afdækningsmateriale anvendes EBIQ (*European Brain Injury Questionnaire*) og udvalgte dele af PAS (*Pædagogisk Analyse System*). Introduktionsmappe og skema udleveres og gennemgås.

Undervisningen foregår normalt på mindre hold på mellem to og otte deltagere. Det individuelle skema tilrettelægges ud fra kursistens valg, i reglen for ½ år ad gangen.

At lære at kompensere er en tidskrævende proces, hvor hensigtsmæssige arbejdsgange, nye vaner og adfærdsmønstre skal gentages igen og igen, før de er indlært. Det er vigtigt, at den hjerneskadede i forløbet erkender sin ændrede situation både kognitivt og fysisk. Dette søges opnået i samvær og samarbejde med ligestillede, hvor de sociale, mentale og fysiske kompetencer bliver udfordret.

I undervisningen lægges der vægt på, at opbygningen af arbejdsprocesserne kan overføres til andre aktiviteter i kursistens liv. Det er vigtigt, at kursisterne gennem undervisningen og de tilknyttede aktiviteter erkender følgerne af deres skader, bliver fortrolige med at arbejde praktisk med nye strategier og kompenserende metoder, og lærer at anvende hjælpemidler, hvor der er behov.

Gennem hele undervisningsforløbet aftales og revideres de individuelle delmål løbende inden for de enkelte undervisningsområder. Det overordnede princip er, at kursisten skal arbejde i ”Zonen for den nærmeste udvikling”. Dvs. at der hele tiden vil være fokus på den enkeltes nuværende formåen og potentielle udviklingsmuligheder.

Hver kursist tildeles en kontaktlærer.

Da fokus er på hele kursistens situation omfatter kontaktlærerfunktionen bl.a.:

- Udarbejdelse af individuelle undervisningsmål i samarbejde med kursisten
- Besøg i hjemmet.
- Etablering af samarbejde med pårørende/personale.
- Koordinering/kontakt i forhold til relevante samarbejdspartnere.

I alle dele af den kompenserende undervisning arbejdes med:

- strategier
- overblik
- struktur
- planlægning
- pauser
- støttende kommunikation
- hukommelse
- opmærksomhed
- initiativ
- erkendelse
- sociale kompetencer/adfærd
- rum-/retningssans
- kropsopfattelse

I den kompenserende specialundervisning for hjerneskadede er de enkelte fag redskaber til at nå de individuelt opstillede undervisningsmål:

Ugemøde:

I ugemødet sker en bevidstgørelse af kursistens opfattelse og forståelse af sin dagligdag.

Hvad formår kursisten at tage del i nu? - og hvad kunne det næste mål være?

Hver kursist fortæller, hvad der er sket i ugens løb, mens de øvrige lytter, kommenterer og stiller spørgsmål. Overholdelse af talerække er en meget vigtig del af undervisningen. I løbet af mødet er fokus således rettet på kursisten selv, men også på de øvrige deltagers liv.

Indhold:

- fast dagsorden
- referat – læses op af kursisterne
- brug af kalender
- udarbejdelse af individuelle ugeplaner

Kommunikation:

Deltagerne er personer med et sprogligt handicap, dvs. oftest personer med afasi eller dysartri, der er afsluttet på THS. Holdstørrelse er på mellem 3 og 5 personer. Den enkelte kursist får mod på, sammen med andre ligestillede, at kaste sig ud i forklaringer og benytte f.eks. gestik, udpegning af konkrete og billeder og tegne til støtte. Alle gør sig stor umage for at prøve at forstå de andre.

Kalenderen benyttes til støtte for sproget og hukommelsen. De pårørende eller kursisten selv skriver

i kalenderen. Vi synger for at blive bekræftet i, at der stadig kan komme ord ud af munden, selv om det er vanskeligt at tale.

Undervisningen foregår oftest som et ugemøde.

Indhold:

- mappe med udpegningsmateriale
- fast dagsorden
- referat - læses op af kursisterne
- brug af kalender
- sang

Orientering:

Hovedvægten vil ligge på kursisternes interesse for nyhedsstof og aktuelle emner

Vi vælger emner og begivenheder fra såvel indland som udland for kortere eller længere perioder. I visse tilfælde vil deltagerne blive opfordret til at referere et kortere indlæg i andre sammenhænge.

Hensigten er at flytte fokus ud fra egen person og - om muligt - at skabe nye interesser.

Indhold:

- foredrag
- dialog
- ekskursioner

IT:

Her er mulighed for at arbejde med computeren som redskab.

Det kan dreje sig om at genvinde dele af tidligere kundskaber, om et start-kursus for nye brugere eller om at benytte computeren i den kognitive træning.

Behov for hensigtsmæssig arbejdspladsindretning, specielle foranstaltninger og hjælpemidler vurderes og implementeres.

Indhold:

- kognitive træningsprogrammer
- tekstbehandling
- regneark
- database
- billedbehandling
- internet
- e-mail
- mobiltelefon og SMS

Krop og bevægelse:

I undervisningen lægges fokus på træning af de kognitive færdigheder. Derudover lægges der vægt på, at kursisten får genopdaget sin krop og styrket kropsopfattelsen. Holdundervisningen giver en god social interaktion og dermed en større lyst til at være aktiv. Vi benytter sang i undervisningen, dels for at træne stemmen, dels for at give afatikerne en oplevelse af, at de rent faktisk kan sige/

synge ord. Boldrunde benyttes til at repetere/huske hinandens navne og hjemby mm. Kursisterne skal huske hver deres øvelse, som de skal instruere de øvrige i. I undervisningsforløbet rådgives om hensigtsmæssige bevægemønstre og vejledes om hjemmeøvelser med udgangspunkt i den enkelte kursist og de kendte øvelser fra holdtræningen.

Indhold

- op til 9 kursister på holdet
- fast program, der skal huskes
- musik til øvelserne, der foregår siddende – stående – gående
- sang
- dans - siddende og stående
- vejrtrækningsøvelser
- brug af bolde og ballon
- Boccia/Petanque og andre spil som inspiration til fritiden

Køkken-værkstedet:

Køkkenværkstedet er et tilbud til alle kursister uanset følger, og uanset om de på sigt skal lave mad i eget hjem. Strategierne i køkkenværkstedet skal kunne overføres til andre aktiviteter i kursisternes liv. I køkkenværkstedet kombineres kursisternes kognitive, praktiske og sociale kompetencer i et samarbejde. Resultatet af dette samarbejde er altid et fælles måltid mad.

Kursisterne vælger, hvad der skal tilberedes i køkkenværkstedet ud fra årstiden, højtider, smag, varieret kost og kursisternes fysiske formåen.

Arbejdspladserne bliver indrettet med henblik på overførelse til hjemmene.

Køkkenværkstedet er udstyret med hjælpemidler, redskaber og inventar, som tilgodeser mennesker med fysiske funktionsnedsættelser.

Indhold:

- arbejde i grupper eller individuelt
- orientering i nye rammer
- socialt samspil/ samarbejde
- planlægning af arbejdsprocessen med hensyntagen til egne ressourcer og tid
- pauser
- indretning af egen arbejdsplads
- struktur
- overblik
- udarbejdelse af opskrifter
- indkøbslister
- spisesituationen

Værksted - træ/metal:

I værkstedet er det kursisten der selv vælger, hvilket projekt der skal arbejdes med. Det drejer sig ofte om mindre ”husflids”-projekter til brug i hjemmet. Det kan også dreje sig om mindre reparationsopgaver.

Indhold:

- måleenheder
- arbejdsteknikker
- individuel arbejdsplan
- arbejdstegning
- rumlig opfattelse
- instruktion – modtage/give
- samarbejde
- koordination
- arbejdsmiljø
- sikkerhed

Kreativt værksted:

I arbejdet med billedkunst som fag sker der en bevidstgørelse om kunst og kunstneriske udtryk. Gennem overskuelige individuelle opgaver arbejdes der med at udvikle og styrke kursistens kreative sider og tekniske færdigheder inden for forskellige discipliner.

Arbejdsprocessen fra idé til færdigt resultat er ofte langvarig og kræver koncentration og vedholdenhed. Ligeledes kræver processen koordination af kognitive og fysiske funktioner, samt at kursisten i videst muligt omfang bruger både højre og venstre hånd.

Vi tager på udstillinger og besøger værksteder samt arrangerer udstillinger af kursisternes egne arbejder.

Indhold:

- tegning: studietegning, øvelser og opgaver
- maling: akvarel og akryl
- keramik: med udgangspunkt i håndværk og kunsthåndværk
- glas: lettilgængelige metoder inden for koldglas

Hjemmeundervisning:

Vi tilbyder undervisning i kursistens eget hjem eller nærmiljø, når der er tale om et specifikt behov – eller når den fysiske tilstand forhindrer kursisten i at deltage i undervisningen på skolen.

I tilknytning til undervisningen på skolen kan hjemmeundervisning desuden tilbydes for at sikre, at kursisten kan overføre tillærte færdigheder til dagligdagen.

Til denne undervisning udarbejdes ofte individuelt materiale.

Det kan dreje sig om undervisning i at:

- benytte individuelt udarbejdet kommunikationsmateriale
- arbejde i eget køkken/hjem
- orientere sig og færdes i nærområdet
- bruge offentlige transportmidler
- udarbejde en ugeplan
- bruge egen PC med relevante programmer

I forbindelse med denne undervisning er der i særlig grad behov for et tæt samarbejde med pårørende og frontpersonale.

Øvrige aktiviteter:

Aktivitetsdag:

For at give kursister og pårørende mulighed for at mødes med andre under afslappede forhold arrangerer vi hvert år en lørdag i august en aktivitetsdag.

Indholdet er sang, dans, forskellige udendørs – og indendørs spil og lege og fællesspisning.

Temadage:

I undervisningsforløbet indlægges temadage i forbindelse med væsentlige emner. Det kan f. eks. dreje sig om ”Følger efter hjerneskade” eller temaer som kursisterne ønsker at fordybe sig i.

Pårørendekursus:

En gang årligt afholdes kursus ”Om pludseligt opstået hjerneskade og livet derefter” for pårørende til vore kursister. Kurset løbet over to aftener.

Øvrige ydelser:

Korte kurser:

Ud fra princippet om ”livslang læring” tilbyder vi, i samarbejde med Taleinstituttet i Holbæk, at afholde kurser for tidligere kursister og andre personer med pludseligt opstået hjerneskade.

Kurserne vil blive annonceret på de involverede institutioners hjemmesider samt i den lokale presse og i relevante foreningers medlemsblade.

Omfang:

6 -8 uger á to undervisningsdage om ugen.

Kurser for ”Frontpersonale”:

Efter behov afholdes kurser for:

- sagsbehandlere
- social- og sundhedsassistenter og –hjælpere
- støttepersonale
- andre relevante ressourcepersoner

Kurserne omfatter:

- kortfattet gennemgang af hjernens opbygning og funktioner
- følger af forskellige skader i hjernen
- drøftelse af kompensationer og strategier i relation til personalets arbejde med personer med pludseligt opstået hjerneskade og deres pårørende.

For yderligere oplysninger henvises til hjerneskadeteamet på
CSU – Holbæk – tlf. 7236 3607.

7. jun 2010